

ВІДГУК

Попадинця Назарія Миколайовича – офіційного опонента кандидата економічних наук, на дисертацію Фери-Клемонци Оксани Юрїївни на тему:
“Організаційно-економічні засади продовольчого забезпечення регіону ”
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Актуальність теми дослідження

У ХХІ ст. забезпечення продовольчої безпеки є глобальною та регіональною проблематикою для дослідження, яка є і буде актуальною в найближчі десятиліття, адже попри наявні приклади успішного подолання цієї проблеми у США чи країнах-членах Європейського Союзу, у багатьох африканських і азійських країнах відчуваються нестача продовольства і голод.

Тому питання продовольчого забезпечення регіонів України на сьогодні набуває дедалі більшої актуальності у контексті гарантування Україною політичної, паливно-енергетичної, економічної, а надто продовольчої безпеки в умовах військової агресії з боку Російської Федерації. З погляду економічної ефективності, продовольче забезпечення регіону є важливим для окреслення перспектив розвитку споживчого ринку та економіки регіону загалом і залежить від багатьох економічних, соціально-демографічних, інфраструктурних, екологічних і політичних факторів. Та комплексність цієї проблеми вимагає конкретного дослідження, адже від системи продовольчого забезпечення залежить не тільки економічний розвиток регіону, але насамперед функціонування самого населення регіону.

Тому автором у ролі об'єкта і предмета дисертації обрано суспільно значиму проблему, наукове розв'язання якої є як ніколи на часі, адже дозволяє вирішити важливе наукове та практичне завдання щодо організаційно-економічного забезпечення продовольчої системи регіону.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами та темами

Результати наукових пошуків, розроблені та систематизовані теоретико-методологічні положення і висновки дисертації відповідають тематиці науково-дослідної роботи кафедри економіки і підприємництва економічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» – «Формування механізмів активізації потенціалу економічної системи Закарпаття в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0116U003557, довідка №1738/01-09 від 22.05.2018 року), а також тематиці наукової роботи Карпатського університету імені Августина Волошина, зокрема в межах НДР «Формування фінансового механізму стабілізації економіки Карпатського регіону в умовах євроінтеграційних процесів та регіонального співробітництва».

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і пропозицій здобувача

Дисертація Фери-Клемонци О.Ю. є науковим дослідженням, у якому набули подальшого розвитку теоретичні, методологічні та прикладні аспекти щодо організаційно-економічного забезпечення продовольчої системи регіону.

Дисертантом чітко сформовано мету, завдання дослідження, виділено особистий внесок у розробку обраної проблематики, виважено обґрунтовано основні напрями дослідження.

Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові положення загальної економічної теорії, теорії регіонального економічного розвитку, економіки сфери послуг, менеджменту, маркетингу на споживчому ринку, праці вітчизняних і зарубіжних учених різних сфер економічної науки.

Інформаційну базу дослідження становлять Закони України, постанови Кабінету Міністрів України, статистичні матеріали Державної служби статистики України та Головного управління статистики в Закарпатській області, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених, матеріали конференцій, монографії, інтернет-ресурси тощо.

Методичні підходи, що застосовані дисертантом, не містять суперечностей, є адекватними проблемі, що вирішується поставленими завданнями.

Структура дисертації є обґрунтованою, переконливою, логічно витриманою, що дало можливість автору розкрити зміст проблеми, дослідити її теоретичні й практичні аспекти, зробити висновки та сформулювати пропозиції.

У вступі автором наведено актуальність дослідження, мету та завдання, які ставилися для виконання, а також новизна отриманих результатів.

У першому розділі на с. 27-28 автором досліджено суть нової парадигми продовольчого забезпечення регіону, яку автор назвав конкуренто-безпековою, а також визначено рівні системи продовольчого забезпечення та функції її головних суб'єктів (с. 31-32).

Заслуговує на увагу зроблений дисертантом поділ системи продовольчого забезпечення регіону на певні підсистеми, кожна з яких виконує низку важливих функцій і завдань (с. 34-39), а також наведена схема організаційно-економічного механізму забезпечення продовольчої безпеки регіону (с. 50-51), яка є сукупністю економічних, організаційних і соціальних відносин у сфері управління і регулювання процесами продовольчого забезпечення з ціллю розвитку і функціонування як національної, так і регіональної продовольчої систем.

Підсумовуючи теоретичну частину дослідження, автором досліджено зарубіжний досвід регулювання продовольчого забезпечення на основі чого визначено функції регулювання продовольчого забезпечення та систему заходів щодо їх реалізації в регіонах (с. 57-59).

У другому розділі роботи автором проаналізовано сучасний стан продовольчого забезпечення регіонів України, зокрема в частині продукції сільського господарства (тваринництва та рослинництва) і здійснено рейтингування регіонів у загальному виробництві сільськогосподарської продовольчої продукції за 2017 р. (с. 72-83).

Аналіз розвитку продовольчого ринку Закарпатської області в контексті пріоритетів продовольчої безпеки (с. 84-103) дозволив встановити, що хоча регіон займає останнє місце серед 24 статистично обстежуваних регіонів, однак він може себе забезпечити практично за всіма групами продовольства. Також під час дослідження автором виявлено низку проблем у системі продовольчого

забезпечення регіону, зокрема: нерівномірність виробництва і споживання продукції тваринництва; висока імпортозалежність деяких видів продукції; недостатня розвиненість системи експортоорієнтованості внутрішньо виготовленої продукції на зовнішні ринки.

Заслугує на увагу аналіз нормативно-правової підтримки продовольчого забезпечення (с. 103-111), що дозволив встановити основні закони та постанови, які стосуються питання продовольчого забезпечення та якості продовольчих продуктів. Позитивним також є визначення ролі регіональних органів влади в процесі продовольчого забезпечення регіону, де автором побудовано модель організаційної структури органу регіональної влади відповідального за продовольче забезпечення населення і визначено, що основними органами регіональної влади, які відповідають за процес продовольчого забезпечення регіону, є Департамент агропромислового розвитку та Головне управління Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів і захисту споживачів в області (с. 111-121).

Особливо важливими є результати третього розділу, де автором встановлено, що організаційно-економічний механізм вимагає комплексу організаційних форм і економічних методів, пов'язаних між собою на різних рівнях, і він стабілізує рівень продовольчого забезпечення регіону, враховуючи попит і пропозицію на продукти харчування та використовуючи економічні стимули сільськогосподарського виробництва (с. 130-133).

Дисертантом на основі економіко-математичного моделювання побудовано прогноз споживання продовольчих товарів регіону до 2020 р. і прогноз забезпеченості продовольчими товарами до 2021 р. (с. 134-137).

Автором запропоновано застосовувати маркетингові підходи до організації продовольчого забезпечення регіону, зокрема на основі комунікаційної взаємодії, таким чином формуючи нові форми і схеми продовольчого забезпечення. Метою такого підходу є узгодження на продовольчому ринку інтересів представників бізнесу і широкої спільноти у процесі прийняття управлінських рішень (с. 150-157). Цінним доробком автора також є сформована модель впливу реклами на

споживача продовольчих товарів на різних етапах (с. 152), а також узагальнена концептуальна схема можливостей просування продовольчих товарів мережею Інтернет (с. 153).

Новизною, яка заслуговує на увагу, є розроблена авторська Концепція регулювання системи продовольчого забезпечення Закарпатської області, у якій обґрунтовано мету, цілі і стратегічні завдання щодо ефективного функціонування системи продовольчого забезпечення Закарпатської області у середньостроковій перспективі (с. 164-171).

Достовірність і наукова обґрунтованість викладених у роботі висновків і наукових пропозицій забезпечується використанням під час дослідження широкого спектру літературних джерел і статистичних матеріалів. Під час підготовки дисертації використано низку літературних джерел, серед яких праці провідних вітчизняних учених, монографії, матеріали науково-практичних конференцій щодо досліджуваної проблематики. Обґрунтованість та аргументованість одержаних результатів базується на опрацюванні значної за масштабом інформаційної бази нормативно-правових і методичних матеріалів, а також положень та інших документів.

Найвагоміші результати дослідження, їх наукова новизна та практичне значення

До найбільш вагомих наукових результатів виконаної дисертації належать:

- визначено теоретичну сутність категорії системи продовольчого забезпечення регіону з позиції сучасної конкурентно-безпекової парадигми як системи взаємозв'язаних підсистем, що спрямована на структурування продовольчого забезпечення за різними принципами та дозволяє використовувати новітні підходи до її управління;

- запропоновано теоретико-концептуальну модель системи продовольчого забезпечення регіону, яка складається з шести підсистем, є гнучкою, адаптивною та гарантує взаємозв'язки всіх підсистем продовольчого забезпечення регіону і дозволяє швидко реагувати на усунення загрози цілісності системи;

- узагальнено методичний підхід до аналізу продовольчого забезпечення регіону, що надає можливість оцінки впливу соціально-економічних показників та дозволяє оцінювати не лише поточний стан продовольчого забезпечення регіону, а й потенційний обсяг виробництва продовольчої продукції для населення;

- набув подальшого розвитку підхід до формування організаційно-економічного механізму продовольчого забезпечення регіону, який є сукупністю економічних, організаційних і соціальних відносин організацій та інституцій у сфері управління і регулювання процесами продовольчого забезпечення;

- запропоновано напрями реалізації конкурентних переваг продовольчого забезпечення регіону на основі використання маркетингових підходів до організації продовольчого забезпечення з використанням комунікативних маркетингових можливостей, просуванням продовольчих товарів шляхом он-лайн торгівлі через мережу Інтернет;

- наведено обґрунтування стратегічних напрямів управління продовольчим забезпеченням регіону в частині розроблення концепції регулювання системи продовольчого забезпечення регіону, визначення стратегічних завдань її реалізації відповідно до специфіки розвитку сільського господарства області.

На основі узагальнення результатів дослідження автором зроблені змістовні висновки та конкретні пропозиції, що визначають економічний напрям дисертації, і мають практичне та наукове значення у розвитку галузі економіки за напрямом – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Практичне значення основних положень дисертації Фери-Клемонци О.Ю. полягає в можливості використання теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо організаційно-економічного забезпечення продовольчої системи регіону.

Значимість результатів дослідження для науки та практики та повнота їх висвітлення в опублікованих працях

Основні положення дисертації використано під час розробки науково-дослідних тем. Результати дослідження полягають у розробленні науково-

прикладних підходів і рекомендацій, які мають теоретичну і практичну цінність та є методичними засадами для розв'язання проблем, пов'язаних з формуванням системи продовольчого забезпечення регіону. Зокрема, теоретичні, науково-методичні та практичні результати дослідження використано в діяльності: ГО «Карпатський Єврорегіон – Закарпаття», зокрема пропозиції автора щодо залучення громадських організацій у процес моніторингу реалізації Концепції регулювання продовольчого забезпечення Закарпатської області (довідка №22 від 30 травня 2019 року); Департаменту економічного розвитку і торгівлі Закарпатської ОДА, де використано авторське бачення щодо розроблення Концепції регулювання продовольчого забезпечення Закарпатської області та її інтегрованості зі Стратегією Закарпатської області до 2020 року (довідка №01/471/1 від 4 червня 2019 року).

Не менш важливе значення має використання результатів дослідження у навчальному процесі ПВНЗ «Карпатський університет імені Августина Волошина», зокрема: розроблені здобувачем система продовольчого забезпечення та основні принципи її функціонування в умовах формування Стратегії регіонального розвитку; основні індикатори методики розрахунку та визначення продовольчого забезпечення регіону; маркетингові інструменти як особливі підходи до управління продовольчою сферою регіону враховані під час викладання дисципліни «Регіональна економіка» (довідка №107/3/06-19 від 31.05.2019 року).

Заслуговує на увагу і те, що окремі пропозиції автора використані у наукових темах: кафедри економіки і підприємства економічного факультету ДВНЗ «Ужгородського національного університету», зокрема теоретико-методологічні засади продовольчого забезпечення регіону, обґрунтовано організаційно-економічні механізми формування регіонального продовольчого забезпечення для визначення імперативів розвитку регіону і розроблення ефективної політики імпортозаміщення, розроблено авторську Концепцію регулювання системи продовольчого забезпечення Закарпатської області (довідка № 2111/01-14 від 31.05.2019 року) і Карпатського університету імені Августина Волошина, де

дисертантом досліджено європейський досвід регулювання продовольчого забезпечення та виділено основні принципи аграрної політики, проаналізовано нормативно-правові акти регулювання забезпечення продовольством у країнах-членах ЄС, зокрема: у Німеччині, Франції, Бельгії та Нідерландах (№107/2/06-19 від 31.05.2019 року).

Результати дослідження опубліковані автором у 10 наукових працях, серед яких 5 статей у наукових фахових виданнях і одночасно у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 5 тез доповідей за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій 4,5 друк. арк., з яких усі належать особисто автору.

Обсяг друкованих праць і їх кількість відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Наведені публікації відображають основний зміст дисертації і отримані автором наукові результати.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

За структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам, встановленим МОН України до кандидатських дисертацій. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації складає 212 сторінок, з них основний текст – 167 сторінок. Робота містить 31 таблицю, 9 рисунків, 4 формули та 3 додатки на 12 сторінках.

Дискусійні положення щодо змісту дисертації

Поряд з позитивною оцінкою дисертації в ній містяться окремі дискусійні положення. Зокрема:

1. На с. 45 дисертації Вами визначено класифікацію цілей і завдань продовольчого забезпечення регіон. Однак з зазначеного є незрозумілим, чи ця класифікація може бути характерною для будь-якого регіону чи кожен регіон має

свої особливості, де формуються певні цілі і завдання, притаманні саме тому регіону.

2. На с. 72-83 Вами проведено аналіз, на основі чого визначено стан продовольчого забезпечення регіонів України, однак більшої ваги б додало цьому питанню, якби Вами було визначено внутрішній ринок продовольчого забезпечення регіонів України і на основі цього зробити порівняння, який регіон є забезпечений вітчизняними товарами, а який є імпортозалежним.

3. У питанні 2.3 «Аналіз нормативно-правової та інституційно-організаційної підтримки продовольчого забезпечення регіону» Вами проведено оцінку законодавчої та нормативної бази, яка забезпечує продовольчу безпеку країни та регіонів. Зокрема, зазначено, що до сьогодні не прийнятий основний закон України «Про продовольчу безпеку України». Таким чином є незрозумілим, якими нормативно-правовими документами мають керуватися регіональні органи влади під час формування і зміцнення продовольчого забезпечення регіону.

4. На с. 115 Вами побудовано модель організаційної структури органу регіональної влади, відповідального за продовольче забезпечення населення (рис. 2.11). Залишається незрозумілим, чи ці дві інституції, а саме: Головне управління Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів в області та департамент агропромислового розвитку є необхідними в організації продовольчого забезпечення, оскільки деякі з їх завдань і функцій повторюються.

5. На с. 162 зазначено, що Концепція регулювання системи продовольчого забезпечення Закарпатської області може набувати програмно-стратегічного характеру, стаючи чинником привабливості регіону для іноземного інвестора. Було б доцільно доповнити цю частину питання прикладом (вітчизняним чи зарубіжним), чи десь така стратегія вже застосовується на практиці.

Водночас вказані дискусійні положення не мають принципового характеру та не зменшують загальної позитивної оцінки виконаного дослідження, його теоретичної та практичної значущості.

Загальний висновок

Дисертація Фери-Клемонци Оксани Юріївни «Організаційно-економічні засади продовольчого забезпечення регіону» є самостійним і завершеним науковим дослідженням. Дисертантом отримані нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати та зроблені відповідні висновки, що дозволяють стверджувати про вирішення автором поставлених у роботі наукових завдань.

Дисертація відповідає спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Порядок викладу наукових результатів, зміст, структура, об'єм і оформлення дисертації відповідають вимогам, що виносяться до дисертацій на отримання наукового ступеня кандидата економічних наук.

Автореферат вповні висвітлює основні наукові й практичні положення дисертації.

На підставі викладеного вважаю, що дисертація Фери-Клемонци Оксани Юріївни «Організаційно-економічні засади продовольчого забезпечення регіону» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567 зі змінами та доповненнями, внесеними згідно з постановою КМУ від 19.08.2015 р. №656, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент :

**кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
відділу регіональної економічної політики
ДУ «Інститут регіональних
досліджень ім. М. І. Долішнього
НАН України» (м. Львів)**

Н. М. Попадинець

